

SECRETARIA DE CULTURA
FERNANDO PESSOA

Volum apărut cu sprijinul acordat de

GOVERNO DE
PORTUGAL

SECRETÁRIO DE ESTADO
DA CULTURA

Fondat de Direção Geral do Livro,
dos Arquivos e das Bibliotecas

Atas I

1. Vida do homem - animal, humano (paga), divina.
2. Os tres aspectos da tentação - mundo, carne, diabo. O seu sentido.
3. Os tres pecados da libertação ou libertação: (a) a união ao Todo (pecado mundo) (b) a libertação da Terra (pecado carne), (c) a união ao Todo (pecado diabo)
4. Os três tipos de pecados: (a) o materialismo, (b) o misticismo, (c) o idealismo. (vs o ato de personalização; ~~o ato~~ o ato de inteligência o ato de lei).
5. A presença como único caminho.

(a) a união ao Todo
 (b) a libertação da Terra
 (c) a união ao Todo

II

1. A vitória sobre o mundo:
  - (a) A renúncia ao mundo
  - (b) a vida indiferente ao mundo
  - (c) A indiferença
2. A vitória sobre a carne
  - (a) a castidade
  - (b) o abstinência
  - (c) a continência

B. (a) a união ao Todo
 (b) a libertação da Terra
 (c) a união ao Todo

FERNANDO PESSOA

ULTIMATUM

ȘI ALTE MANIFESTE

Traduceri și note de
DINU FLĂMÂND și MICAELA GHIȚESCU

Antologie și prefață de
DINU FLĂMÂND

HUMANITAS
fiction

Serie de autor coordonată de Dinu Flămând

Redactor: Denisa Comănescu

Coperta: Angela Rotaru

Tehnoredactor: Manuela Măxineanu

Corectori: Cristina Jelescu, Iuliana Glăvan

DTP: Emilia Ionașcu

Tipărit la C.N.I. Coresi S.A.

© HUMANITAS FICTION, 2012, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PESSOA, FERNANDO

Ultimatum și alte manifeste / Fernando Pessoa; trad. și note

de Dinu Flămând și Micaela Ghițescu; antolog. și pref. de

Dinu Flămând. – București: Humanitas Fiction 2012

ISBN 978-973-689-529-6

I. Flămând, Dinu (trad.; antolog; pref.)

II. Ghițescu, Micaela (trad.)

821.134.3-32=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

ULTIMATUM
de Álvaro de Campos

Mandat de expulzare pentru toți mandarinii Europei! Afară cu voi! Afară cu tine, Anatole France! Epicur de farmacopee homeopatică, Jaurès-tenie din Vechiul Regim, amestec de salată Renan-Flaubert servită într-un vas imitație de secol șaptesprezece!

Afară și cu tine, Maurice Barrès, feminist al Acțiunii, Chateaubriand cu ziduri jerpelite, proxenet care ți-ai așezat stabilimentul pe podelele patriei, umezeală a Lorenei, cârpaci ce colporțezi veșmintele de la morții altora, îmbrăcat însă din propria ta dușmană cu haine de mâna a doua!

Afară și tu, Bourget al sufletelor, purtător de sfeșnic cu pompoase particule onomastice, psiholog al blazoanelor de pe pietre tombale, nenorocit snob plebeu obișnuind să subliniezi pe carte cu rigla poruncile Bisericii!

Afară și cu tine, Kipling de mărunțișuri, profitor de versuri, imperialist de fier vechi, cantor la Majuba și la Colenso¹, Empire-Day al limbajului argotic din cazărmi, tramp-steamer al mini-imortalității!

Afară! Afară!

Afară și cu tine, Georges Bernard Shaw, vegetarian al paradoxului, șarlatan al sincerității, rece tumoră a ibsenismului, manipulant al intelectualității surpriză, Kilkenny-Cat pentru tine însuși, calvinistă *Irish Melody* cântată pe cuvinte luate din *Orișinea Speciilor*!

---

¹ Aluzie la cele două războaie ale burilor, din 1880-1881 și, respectiv, 1899-1902, pierdute de trupele britanice în Africa de Sud.

Afară și cu tine, H.G. Wells! Idealist de gips, tirbușon din carton presat folosit la destupatul sticlei cea plină a Complexității!

Afară și tu, G.K. Chesterton, creștinism de prestidigitator, butoi de bere pe treptele ce duc la altar, adipozitate a dialecticii *cockney* a cărei silă de săpun influențează limpezimea raționamentului!

Afară și tu, Yeats al cețurilor celtice ce acoperă panourile fără semnalizare, sac de putreziciuni eșuat pe plaja unde a naufragiat simbolismul englez!

Afară! Afară!

Afară, Rapagnetta-Annunzio! Banalitate cu caractere grecești, „Don Juan la Patmos“ (solo de trombon)!

Și tu, Maeterlinck, cuptor al Misterului stins!

Și tu, Loti, borș de pește rece.

Și tu, la urma urmelor, Rostand-tand-tand-tand-tand-tand-tand-tand-tand!

Afară! Afară! Afară!

De i-am uitat pe unii, mai căutați-i și prin cotloane!

Pieriți cu toții din ochii mei!

Marș afară cu toții! Afară!

*

Ah! Ce mai faci și tu prin celebritate, Wilhelm al II-lea al Germaniei, un stângaci căruia i s-a amputat mâna stângă, Bismarck fără capac ce ocupi prea mult loc pe plită?!

Cine ești, cu vâlvătaia părului tău socialist, David Lloyd George, clovn cu bonetă frigiană croită stil Union Jacks?!

Iar tu, Venizelos, tartină de Pericle întinsă cu unt, căzută cu partea unsă în jos?!

Sau tu, oricare altul, sau voi toți ceilalți, terciul Briand-Dato-Boselli al incompetenței pus în fața faptelor, oamenii-de-stat-pâine-a-războiului ce datați cu mult de dinaintea războiului! Cu toții! Cu toții! Cu toții! Gunoi, colb, șmecherași provinciali, derbedei intelectuali!

Și voi, incompetenți șefi de stat, plimbați ursul, valea, tomberoane de gunoaie vărsate în fața porții Insuficienței din Epoca noastră!

Pierșiți cu toții din calea mea!

Să fie luate niște baloturi de paie iar din ele să fie croiți alți oameni, dar să nu mai semene cu toți ăștia!

Toată lumea afară! Afară cu toată lumea!

Ultimatum pentru toți, și pentru toți cei de teapa lor!

Iar dacă nu vor s-o șteargă, atunci să rămână, dar să se spele!

*

Fatalitate generală în totul din pricina tuturor!

Fatalitate generală în toate din pricina totulului!

Fatalitate a popoarelor și a destinelor lor – fatalitate totală!

Defilare a Națiunilor pe dinaintea Disprețului meu!

Tu, ambiție italiană, câine ținut în zgardă numit Cezar!

Tu, „efort francez“, cocoș fără pene dar cu penetul pictat pe piele!

(Nu-i bine să-i învârtiți prea tare arcul, s-ar putea să se rupă!)

Tu, metodă de organizare britanică, cum a fost și cu acel Kitchener¹ trimis pe fundul mării chiar de la începutul războiului!

(It's a long, long way to Tipperary, and a jolly sight longer way to Berlin!²)

Tu, cultură germană, Spartă ce putrezești în uleiuri de creștinism și în oțeturi de nietzscheizare, stup de tinichea, transbordare imperialoidă de servilism bățos!

Tu, Austrie aservită, amestec de sub-rase, ușa batantă model KI

---

1 Popular ministru de război britanic mort într-un naufragiu în 1916, despre care s-a bănuțit că fusese un asasinat politic.

2 „E lung, lung drumul spre Tipperary, dar și mai lung până la Berlin, doar că mai frumos“; Pessoa deturneză faimosul fost refren de music-hall pe care mărșăluiseră acei *rangers* britanici în august 1914 la trecerea prin Boulogne-sur-Mer, adăugându-i o referință de la sfârșitul conflictului militar franco-german.

Tu, Von Belgia, eroism foșat, șterge-ți mâinile de cârpa care ai fost!

Tu, sclavie rusească, Europă a asiaticilor, bălângănindu-se de un arc rupt!

Tu, „imperialism“ spaniol, *salero*¹ în politică, cu toreadori înveșmântați ca benedictinii în sufletele lor și ivindu-se de după toate colțurile, cu virtuțile tale războnice în Maroc!

Voi, State Unite ale Americii, sinteză bastardă a părții europene josnice, usturoi de viță transatlantică, accent nazal al modernismului inestetic!

Iar tu, Portugalie-centavos², rest de Monarhie putrezind ca Republică, extremă-oncțiune-pângărită de Dizgrație, cu contribuția ta artificială la război și cu rușinea ta naturală în Africa!

Și tu, Brazilie, „republică-soră“, glumă a lui Pedro Álvares Cabral, care nici măcar nu sosea să te descopere!

Acoperiți-le pe toate cu un cearșaf!

Zăvorâți-le pe toate undeva de trei ori și aruncați cheia!

Unde sunt cei din vechime, forțele, oamenii, călăuzele, gardienii?

Căutați-i în cimitire, ajuși acum doar niște nume pe lespezi!

Astăzi filozofia înseamnă moartea lui Fouillé!

Astăzi arta e numai supraviețuirea lui Rodin!

Astăzi literatura e doar atunci când Barrès semnifică!

Astăzi criticii sunt niște imbecili care nu-l consideră imbecil pe Bourget!

Astăzi politica e degenerarea adipoasă a organizației incompetențelor!

Astăzi religia este catolicismul militant al celor din tavernele credinței, este entuziasmul de bucătărie franceză al acelor Maurras ai rațiunii-descojite, este spectaculul pragmatismelor creștine, a intuiționiștilor catolici, a ritualurilor nirvanice, care colectează mici anunțuri pentru Dumnezeu!

---

1 Solniță, în sp., în orig.

2 În numeroase țări de limbă portugheză sau spaniolă un centavo reprezenta o sutime din moneda principală; aici, în sens peiorativ, mărunțiș.

Acum e războiul, jocul cu împinsul dintr-o parte și cu trasul porții din partea cealaltă!

Mă sufoc înconjurat de toate astea!

Lăsați-mă să respir!

Deschideți larg toate ferestrele!

Deschideți chiar mai multe ferestre decât toate ferestrele ce există în lume!

*

Nici urmă de mare idee, nici pic de acțiune completă sau vreo ambiție imperială din partea vreunui împărat-născut!

Zero idee de structură, nici o schiță de Edificiu, sau vreo neli-niște a cuiva Organic-Creat!

Nici cel mai infim William Pitt, nici măcar vreun Goethe de carton, nici un Napoleon de Nürnberg!

Nici urmă de curent literar care să pară a fi cel puțin umbra unui romantism în plină amiază!

Nici vorbă de fapte de arme cu cel mai vag iz de Austerlitz!

Nici gând de vreun curent politic în care să auzi zornăind vreo idee-germinală atunci când îl iei la scuturat, o, vai de voi, niște Caius Gracchus ce sunteți și bateți darabana cu degetele-n fereastră!

Mizerabilă epocă de subalterni, de indivizi aproximativi, de lachei ce aspiră, ca toți lacheii, doar să ajungă și ei niște regi-lachei!

Lachei! Sunteți incapabili de orice Aspirație, burghezi ai Dorinței, calici rezemați la tejgheaua instinctivă. Așa și sunteți, voi toți cei ce reprezentați Europa, politicieni înghiontindu-vă să vă remarcați pretutindeni, literatori, șefi de curente europene, cu toții reprezentați ceva pentru altceva în acest maelström de ceai călâu!

*

Mari-Oameni în această Lilliput-Europa, n-aveți decât să treceți mai departe pe sub arcadele disprețului meu!

Treceți, așadar, ambițioși ai luxului cotidian, clienți vânați de croitorii de ambe sexe, voi din categoria cărora este chiar

și plebeianul Annunzio, aristocrat drapat în pânzeturi cu fir de aur!

Treceți și voi, autori de curente sociale, de curente literare, de curente artistice, revers pe medalia neputinței de a crea!

Treceți, cu toții, indivizi molâi ce râvniți să deveniți doar un ism derivat dintr-un ism oarecare!

Treceți, radicali ai Pușinului, inculți ai lui Înainteeee, care la baza îndrăznelii voastre ați așezat numai ignoranța și susținerea neputincioasă a neoteoriilor!

Luați seama, uriași de furnicare ce sunteți, îmbătați cu propria voastră personalitate de fi de burghezi, cu mania voastră de a duce trai pe picior mare, cu furtișaguri de prin cămarile părințești, cu atavismul nervilor voștri imposibil de extirpat!

Treceți mai departe, bastarzi ce sunteți; treceți cu toții, slăbănogilor, care și de cântat cântați numai din slăbiciune; treceți, ultradebililor ce nu cântați decât dacă sunteți forțați, burghezi gură-cască hlizindu-vă dinaintea atletului de bălci pe care ați vrea să vi-l reprezentați și în sistemul febrei voastre indecizii!

Treceți, gunoaie epileptoide fără pic de grandoare, orduri-histerie ale spectacolelor, senilitate socială a conceptului individual de tinerete!

Ștergeți-o din fața mea, mucegai al Noutății, marfă avariata încă din vremea când se afla în creierul de la origini!

Țineți-vă departe de Disprețul meu, cârmit spre dreapta, voi creatori de „sisteme filozofice“, voi alde Boutroux, Bergson sau Eucken, ospicii pentru religioși incurabili, pragmaticieni ai jurnalismului metafizic, lazzaroni¹ de proiecții grandioase!

Plecați și să nu vă mai întoarceți, burghezi ai Europei-Totale, niște paria cu visuri de grandoare, voi provinciali de Paris!

Plecați, decigrame ale Ambiției, măreți cum sunteți numai într-o epocă ce măsoară grandoarea în centimiligrame!

---

¹ Termen complex, aici în sensul de cerșetor.

Duce-ți-vă, voi cei provizorii, cei care sunteți cotidiani, artiști și politicieni lightning-lunch¹, servi aplecați asupra Momentului, valeți umili ai Ocaziei!

Cărați-vă, „sensibilități delicate“; vă lipsește pur și simplu coloana vertebrală! Plecați și voi, conceptori de conferințe și de taifasuri, grămezi de cărămizi cu pretenții de-a fi o casă!

Afară, cerebrali de mahala, indivizi intensivi de la colțul străzii!

Lux inutil, plecați, deșartă grandoare la îndemâna oricui, triumfătoare megalomanie de săteni din această Europă-Sat! Voi care faceți confuzia între uman și popular, între aristocrat și *fidalgo*². Voi care confundați totul, care găsiți totdeauna ceva de spus când nu vă gândiți la nimic. Plecați, incompleților, talaș ce sunteți, pocnitori!

Plecați, așadar, pretendenți la resturi de coroane, lorzi de rumeș, seniori feudali ai Castelului de Carton!

Șterge-o și tu, gălbejit romantism postum al liberalilor pretutindenari, clasicism în formol de fetus de Racine, dinamism stil Whitman ca deschiderea năvalnică a ușilor batante, cerșetori ai inspirației forțate, capete în care sună golul când vă loviți de ziduri!

Plecați, adepți ai hipnotismului domestic, despoți ai vecinei voastre de scară, locuitori de cazarmă ai Disciplinei sterile ce nu costă nimic!

Plecați, tradiționaliști infatuați de voi înșivă, anarhiști cu adevărat sinceri, socialiști ce vă lăudați cu calitatea voastră de muncitori doar ca să puteți să nu mai munciți! Rutinieri ai revoluției, afară cu voi!

Afară, eugenști, organizatorii unei vieți de tinichea, prusaci ai biologiei aplicate, neomendeliști ai incompetenței sociologice!

---

1 Prânz ușor, în engl., în orig.

2 Ca și în spaniolă, noțiunea inițială de „nobil“ a dobândit, cu timpul, o ușoară tentă plebeiană. Aici în sensul de mic moșier.

Cuprins

<i>Un modernist paradoxal</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	13
Ultimatum (D.F.)	17
Manifeste ale senzaționismului (D.F.)	37
Prolegomene	39
Senzaționism și intersecționism	42
Senzaționismul	44
Principiile senzaționismului	46
Poezii senzaționiști	48
Simțurile	49
Despre estetică (D.F.)	53
Introducere în estetică	55
Arta	59
Poezia lirică	62
Poezie și cultură	64
Clasicism	67
Sensul clasicismului	69
Clasicism decadent și romantism	70
Romantismul	71
Primejdia romantismului	73
Schiță pentru o estetică non-aristotelică	75
Despre artă, literatură și filozofie	85
Arta modernă, arta visului (D.F.)	87
Victor Hugo (D.F.)	92
Anatole France (D.F.)	97
Nietzsche (D.F.)	99

Schimbare (M.G.)	99
Despre egalitate (M.G.)	101
Geniul (M.G.)	102
[Adevăr, și adevăr?] (M.G.)	103
[Originile filozofiei grecești] (M.G.)	106
[Despre liberul-arbitru] (M.G.)	106
[Câțiva filozofi greci] (M.G.)	108
Critica teoriei lui Heraclit (M.G.)	110
Socrate (M.G.)	110
Revista <i>Orpheu</i> (D.F.)	111
<i>Orpheu</i> (D.F.)	111
Postfață la <i>Convorbiri</i> de Francisco Manuel Cabral Metello (D.F.)	114
Mário de Sá-Carneiro (D.F.)	115
Câteva scrisori (D.F.)	119
Scrisori către Mário de Sá-Carneiro	121
Scrisoare adresată mamei	127
Scrisoare către mătușa Anica	129
Scrisoare către Armando Côrtes-Rodrigues	134
Scrisoare către Adolfo Casais Monteiro	140
Manifeste ale păgânismului (D.F.)	145
Întoarcerea zeilor	147
Sufletul păgân (despre Caeiro)	154
A reconstrui păgânismul	161
Teoria păgânismului	165
Gânduri despre religie	169
Prolegomene [la studiul religiilor] (M.G.)	171
Critica materialismului (D.F.)	178
Agnosticism (D.F.)	180
Filozofia creștină (D.F.)	180
O teorie metafizică (<i>A Metaphysical Theory</i>) (D.F.)	183
Filozofia (D.F.)	186
Esența ființei (D.F.)	187
Problema răului (D.F.)	189
Tratat de negație (D.F.)	190
Existența lui Dumnezeu (D.F.)	192

Exemplul alchimiei (D.F.)	193
Știință și religie (D.F.)	194
Erezie gnostică (D.F.)	195
Dubla esență a lui Dumnezeu (D.F.)	197
Budismul ezoteric și doctrina Rozicruciană (D.F.)	198
Adevărurile „superioare“	201
Trei forme de inițiere (D.F.)	203
Suflet rătăcitor (D.F.)	210
Subsol (D.F.)	213
Atrium (D.F.)	227
Calea Șarpelui (D.F.)	239
Apelul la divinitate (Rugăciune) (M.G.)	251
Masoneria (M.G.)	252
Sebastianismul și Al Cincilea Imperiu (M.G.)	265
Sebastianismul. Introducere	267
O mișcare religioasă	268
Renașterea Sebastianismului	269
Noul Sebastianism	270
Sebastianismul și Fadoul	273
Interviu dat de Fernando Pessoa lui António Alves Martins	274
Răspuns la ancheta lui Augusto da Costa	280
Al Cincilea Imperiu	286
Imperiul portughez	288
Portughezul de ieri și de azi	301
Vechiul tip de portughez	304
Exces de imaginație	313
Patria portugheză	315
O dictatură de inferiori	331
Viața socială și politică (M.G.)	333
[„Noua Europă“]	335
Libertatea plebei	336
Egalitarismul	337
Liberalismul englez și liberalismul continental	338
Naționalismul liberal	339

Cel mai bun regim politic	346
[Contra dictaturii instituționalizate]	347
[Comunism și catolicism]	349
Creștinism și bolșevism	349
[Statul și „aspirațiile obscure ale națiunii“]	351
Cinci dialoguri despre tiranie	353
Cum să organizăm Portugalia	364
Prejudicata ordinii	377
Cum să transformăm individul, statul și națiunea în Portugalia	380
Avantajele efectului moral asupra populațiilor stupide	381
A fost o revoluție?	383
[Orice revoluție este inutilă în esență]	384
[Interviu despre Salazar acordat publicației <i>Seara Nova</i>]	387
[Denunțarea „actualei dictaturi à la Mussolini“]	388
[Salazar, Hitler și Mussolini]	390
[Sovietismul de dreapta al Uniunii Naționale]	391
[Salazar și „cezarizarea unui contabil“]	391